

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในโครงการวิจัยและพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เพื่อปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ชุมชนตลาดศาลายา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล แนวคิดและและทฤษฎีเกี่ยวกับการผลิตสื่อวีดิทัศน์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.1 การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและและทฤษฎีเกี่ยวกับการผลิตสื่อวีดิทัศน์มีแนวคิดเบื้องต้นที่นำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตสื่อวีดิทัศน์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ

- 2.1.1 ความหมายของวีดิทัศน์
- 2.1.2 คุณค่าของวีดิทัศน์
- 2.1.3 ประเภทของวีดิทัศน์
- 2.1.4 หลักการพื้นฐานในการผลิตสื่อ
- 2.1.5 ขั้นตอนในการผลิตสื่อวีดิทัศน์

2.1.1 ความหมายของวีดิทัศน์

“วีดิทัศน์” หมายถึง กระบวนการบันทึกและเก็บสัญญาณทางด้านภาพและสัญญาณทางเสียงไว้ในสื่อกลางที่เป็นวัสดุทางแม่เหล็กไฟฟ้า และรวมไปถึงกระบวนการถ่ายทอดภาพและเสียงโดยผ่านอุปกรณ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ไปสู่ผู้รับด้วย

วีดิทัศน์หรือแถบวีดิทัศน์ หมายถึง วัสดุที่บันทึกหรือเก็บสัญญาณเสียง หรือ ข้อมูลอื่นใดที่ต้องการไว้ในรูปเส้นแรงแม่เหล็ก มีลักษณะคล้ายกับแถบบันทึกเสียงนั่นเอง เนื้อแถบวีดิทัศน์ทำด้วยสาร Polyester บาง แต่เหนียว แข็งแรง ไม่ยืด ด้านล่างฉาบด้วยสาร Antristatic Carbon เพื่อป้องกันไฟฟ้าสถิตที่จะเกิดขึ้นบนเนื้อแถบวีดิทัศน์ เช่น เพอร์สออกไซด์ โครเมียมออกไซด์ เหล็กออกไซด์ (Metal Oxide) เป็นต้น เพื่อทำหน้าที่เป็นสัญญาณแม่เหล็กไฟฟ้า ที่ได้รับมาจากหัวแม่เหล็กด้านบนนี้จะถูกขีดผิวหน้าไว้ให้ดูเรียบเป็นมันวาว เพื่อให้เดินผ่านหัวแม่เหล็กได้สะดวกนั่นเอง แถบวีดิทัศน์จะถูกบรรจุไว้ในกล่องหรือในตลับอีกทอดหนึ่ง (บุญเที่ยง จุ้ยเจริญ .2534 : 180)

สมบูรณ์ สงวนญาติ (2534 : 233) ให้คำจำกัดความวีดิทัศน์ (Video tape) ว่าหมายถึง วัสดุที่สามารถบันทึกภาพเคลื่อนไหวลงไว้ในเส้นเทปบันทึกภาพ ในรูปของสนามแม่เหล็กโดยใช้กล้องภาพ โทรทัศน์ เปลี่ยนภาพเป็นสัญญาณทางไฟฟ้า แล้วนำสัญญาณทางไฟฟ้ามาบันทึกไว้ในรูปของสนามแม่เหล็กบนเส้นเทป โดยใช้เครื่องเทปบันทึกภาพ (Video Tape Recorder) เมื่อต้องการจะดูภาพ เครื่องเทปบันทึกภาพจะสามารถนำเอาภาพที่เก็บไว้ในรูปของสนามแม่เหล็กบนเส้นเทปเปลี่ยนกลับมาเป็น

สัญญาณทางไฟฟ้า ส่งต่อไปยังเครื่องรับโทรทัศน์หรือมอนิเตอร์ จะเกิดภาพเคลื่อนไหวปรากฏบนจอเครื่องรับได้เป็นภาพเคลื่อนไหว มีสีสวยสดงดงามเหมือนธรรมชาติ

วิจิตร ภัคศิริรัตน์ (2523 : 74-75) ได้อธิบายความหมายของโทรทัศน์ว่า หมายถึง ส่งภาพและเสียงโดยเครื่องส่งและเครื่องรับอิเล็กทรอนิกส์ ออกอากาศด้วยกระแสคลื่นวิทยุที่ใช้ไฟฟ้าเป็นคลื่นแม่เหล็กไฟฟ้าจากเครื่องส่งไปยังเครื่องรับที่อยู่ห่างไกล หรือส่งและรับทางสายเคเบิลก็ได้

จากความหมายดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า วิทยุทัศน์ หมายถึง วัสดุที่ทำการบันทึกหรือเก็บสัญญาณภาพและสัญญาณเสียง ไว้ในรูปเส้นแรงแม่เหล็ก นอกจากนี้ยังหมายถึง การส่งภาพและเสียงโดยเครื่องส่งและเครื่องรับอิเล็กทรอนิกส์ จะเกิดภาพเคลื่อนไหวปรากฏบนจอเครื่องรับได้เป็นภาพเคลื่อนไหวที่มีสีสวยงามเหมือนธรรมชาติและสามารถส่งสัญญาณไปยังสถานที่ที่อยู่ห่างไกลได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้ดูเกิดการรับรู้และเรียนรู้ได้อย่างทั่วถึง

2.1.2 คุณค่าของวิทยุทัศน์

วิทยุทัศน์เป็นสื่อการศึกษาที่ให้ประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก ผู้เรียนสามารถมองเห็นภาพและได้ยินเสียงไปพร้อมๆ กัน ทำให้สามารถดึงดูดความสนใจและเร้าความสนใจในการเรียนได้เป็นอย่างดี โดยให้ความรู้ในรูปแบบตั้งแต่ความรู้ง่ายๆ ไปหาความรู้ที่ซับซ้อนได้เป็นเครื่องมือที่สามารถสอนได้เหมือนกับการสอนโดยครูเหมือนกัน (พินิต วัฒนโธ.2520:11) ทั้งยังสามารถนำบทเรียนเข้ามาสอนซ้ำให้เด็กได้ชมใหม่โดยไม่ผิดเพี้ยนทุกเวลาที่ต้องการทุกรายการ (มนต์ชัย นินนาทนนท์ . 2526:70) บทเรียนโทรทัศน์สามารถบันทึกเทปเก็บไว้ในห้องสมุด และนำมาใช้ได้เมื่อต้องการรายการที่บันทึกไว้ สามารถนำมาใช้สนองความต้องการความแตกต่างของบุคคลได้ ไม่ว่าจะเป็นเด็กเก่งหรือไม่เก่งก็ตาม นอกจากนั้นโทรทัศน์ยังเป็นสื่อทัศนวัสดุที่มีราคาไม่แพง ง่ายและเก็บรักษาได้ง่าย (สุรชัย สักขาบัณฑิต. 2528 : 49)

सनัน ปัทมะทิน (2527 : 72-75) ได้กล่าวถึงคุณค่าของวิทยุทัศน์ไว้ดังนี้

1. สามารถดูภาพและฟังเสียงได้สะดวกโดยไม่ต้องรอความมืดเหมือนภาพยนตร์
2. เมื่อชอบรายการไหนก็เล่นซ้ำได้ตามความต้องการ แต่โทรทัศน์ที่ออกอากาศตามปกติไม่สามารถทำได้
3. ต้องการเล่นเมื่อไหร่ก็ได้ไม่ต้องรอเวลาเหมือนโทรทัศน์ตราบดที่มีไฟฟ้า
4. มีอิสระในการเลือกชมรายการอื่นได้ตามต้องการเท่าที่จากวิทยุทัศน์ได้ ไม่ต้องทนดู รายการโฆษณาอันน่าเบื่อหน่าย หรือชมรายการที่ไม่ชอบทางโทรทัศน์
5. ช่วยบ้านที่มีไฟฟ้าใช้แต่รับภาพและเสียงทางโทรทัศน์ไม่ชัด หรือรับไม่ได้เลยให้ได้รับความบันเทิงจากวิทยุทัศน์แทนโทรทัศน์
6. บันทึกภาพและเสียงตรงจากภาพยนตร์ได้โดยใช้เครื่องประกอบ
7. ถ่ายบันทึกภาพและเสียงแบบถ่ายภาพยนตร์โดยใช้กล้องโทรทัศน์บันทึกลงบนวิทยุทัศน์ได้ตามความต้องการ

อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกุล คุปรัตน์ (2541 : 183 - 186) ได้กล่าวถึง คุณค่าของเทปโทรทัศน์ ที่ใช้ในวงการศึกษาวีดิทัศน์นี้ คือ

1. การนำเหตุการณ์ต่าง ๆ มาสู่ห้องเรียน การใช้เทปโทรทัศน์สามารถจับภาพได้ทันต่อเหตุการณ์ อาจฉายจากเหตุการณ์จริง ๆ หรืออาจบันทึกจากโทรทัศน์ก็ได้ ทำให้นักเรียนได้มีโอกาสไปพบกับเหตุการณ์นั้นๆ ด้วยตนเอง การใช้เครื่องวีดิโอเทปแบบกระเปาะหัวสามารถทำได้อย่างสะดวกสบาย เพราะสามารถนำไปผลิตรายการนอกสถานที่ได้ แม้แต่ในชนบทที่ไกลออกไป

2. สามารถจัดซื้อผลิตผลสดในการสอน ครูสามารถทำการสอนล่วงหน้าได้โดยการบันทึกเป็นเทปโทรทัศน์เอาไว้ ถ้าไม่ติดก็ลบทิ้งเฉพาะตอนนั้นแล้วอัดใหม่ได้ นอกจากนี้ยังสามารถนำเอาส่วนที่เป็นภาพยนตร์ ส่วนที่ไปสัมภาษณ์วิทยากร เสียงเพลง เข้ามาผสมทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ใช้กับผู้เรียนจำนวนมากในการจัดทำเป็นวีดิโอเทปเรียบร้อยแล้วสามารถนำไปก๊อปปี้และส่งไปยังศูนย์ต่าง ๆ ที่ได้จัดทำขึ้นหรืออาจแนะนำออกจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจ ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้มากเช่น ปัญหาบางโรงเรียนครูที่มีคุณภาพไม่พอ ขาดแคลนอุปกรณ์การสอน เป็นต้น

4. ประหยัดเวลา เงิน และผู้สอน การใช้วีดิโอเทปนี้ทำให้นักเรียนสามารถฟังรายการได้พร้อมกันที่ละหลายๆ ห้องเรียน หรือหลายสถาบัน อีกทั้งยังประหยัดเงิน เมื่อใช้แล้วลบทิ้งและนำไปอัดใหม่ได้ ม้วนเทปก็ไม่แพงมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับภาพยนตร์ ส่วนผู้สอนนั้นแทนที่จะต้องใช้เวลาหลาย ๆ คน ก็อาจใช้เพียงคนเดียวแต่สามารถใช้สอนคนเป็นจำนวนมากได้

5. นักเรียนสามารถนำมาใช้เรียนเป็นกลุ่มหรือคนเดียวได้ ในการใช้วีดิโอเทปนั้น นักเรียนจะนำมาใช้ศึกษาบทเรียนเมื่อใดก็ได้ เมื่อสามารถรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มก็สามารถนำบทเรียนมาศึกษาได้ หากไม่เข้าใจตอนใดอาจย้อนกลับไปดูเฉพาะตอนนั้นซ้ำก็ครั้งก็ได้ หรือบางครั้งหากนักเรียนมีเครื่องวีดิโอเทปที่บ้านก็อาจจะขอยืมม้วนเทปไปเปิดเองที่บ้านก็ย่อมทำได้

6. ใช้บันทึกจากภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ได้ ในการดูภาพยนตร์ที่นำมาฉายหรือดูรายการโทรทัศน์ หากชอบรายการใดและเห็นว่าเป็นประโยชน์ในการให้นักเรียนดูในห้องเรียน อาจบันทึกรายการ หรือภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ ไว้ได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนต่อไป

7. บันทึกการสาธิต ในการสาธิตการสอนจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น การหล่อหุ่นจำลอง การเตรียมไฮโดรเจน การปรุงและจัดทำอาหาร ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องเสียเวลา ค่าใช้จ่าย และกำลังคนเป็นจำนวนมาก เพื่อประโยชน์ในการสอน ไม่ต้องสาธิตให้ดูทุกครั้ง ก็สามารถจัดทำเป็นวีดิโอเทปเอาไว้ เมื่อต้องการใช้เมื่อใดสามารถนำออกมาใช้ได้ทันที

8. บันทึกเพื่อจัดทำรายการแนะนำอาชีพต่าง ๆ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับอาชีพต่าง ๆ โรงเรียนสามารถบันทึกเป็นรายการทางโทรทัศน์โดยการไปถ่ายทำจากผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ที่น่าสนใจในห้องถื่น เช่น การปลูกข้าวเจ้า การเลี้ยงสัตว์ การทำสวนครัว การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไหมและการทอผ้า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยทั่วไปในการพัฒนาอาชีพของตน

9. บันทึกเพื่อจัดทำรายการแนะนำอาชีพต่าง ๆ ในด้านที่เกี่ยวข้องกับอาชีพต่าง ๆ โรงเรียนสามารถบันทึกเป็นรายการทางโทรทัศน์โดยการไปถ่ายทำจากผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่น่าสนใจในห้องถื่น เช่น การปลูกข้าวเจ้า การเลี้ยงสัตว์ การทำสวนครัว การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไหมและการทอผ้า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนโดยทั่วไปในการพัฒนาอาชีพอย่างตน

10. บันทึกรายการเพื่อการศึกษาพิเศษ เป็นการศึกษาที่นอกเหนือไปจากหลักสูตรและมีความประสงค์จะให้นักเรียนได้เรียนรู้ เช่น การเชิญวิทยากรภายนอกเข้าไปพูดในโรงเรียนการเล่นกีฬา การเล่นดนตรีและขับร้อง ฯลฯ

ชม ภูมิภาค (2524 : 50 – 51) ได้กล่าวถึงคุณค่าพิเศษของโทรทัศน์ที่มีต่อการศึกษาครั้งนี้คือ

1. เป็นเครื่องมือที่จะเข้าถึงคนหมู่มาได้พร้อม ๆ กัน โดยสะดวกและประหยัด
2. เป็นการผสมผสานส่วนที่ดีที่สุดของวิทยุและโทรทัศน์เข้าด้วยกัน
3. เป็นเครื่องมือที่สามารถเอาชนะอุปสรรคของการเรียนรู้หลายประการ เพราะสามารถที่จะเสนอความคิดสำคัญ สร้างทัศนคติ ให้ข่าวสารสำคัญ โดยไม่จำเป็นว่าผู้รับจะต้องมีความสามารถทางภาษาสูง หรือต้องอยู่ ณ สถานที่เหตุการณ์นั้นด้วย
4. เป็นการขยายความสัมพันธ์ส่วนตัวของครูที่เก่ง ๆ หรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะให้ถึงผู้รับมาก ๆ
5. โทรทัศน์จะช่วยให้เกิดการปรับปรุง และพัฒนาการทางสังคมที่สำคัญ
6. มีความปัจจุบันทันด่วนทำให้ผู้รับสนใจมากและยอมทำให้เกิดการเรียนรู้
7. โทรทัศน์สามารถนำเอาอุปกรณ์การศึกษาอื่น ๆ เช่น ของจริง รูปภาพ ภาพยนตร์และอื่น ๆ เข้ามาใช้ด้วยกันด้วยความสะดวก การใช้อุปกรณ์การศึกษาหลายอย่างร่วมกันเช่นนี้ยอมทำให้ผู้เรียน เข้าใจดี
8. การวิจัยพบว่า โทรทัศน์สอนหลักการ ความคิดรวบยอดและกฎเกณฑ์ได้ดีที่สุด

2.1.3 ประเภทของวีดิทัศน์

ประเภทและรูปแบบรายการวีดิทัศน์ยังไม่มีผู้ใดให้คำจำกัดความไว้อย่างชัดเจน ในที่นี้จึงขอยกตัวอย่างรูปแบบรายการโทรทัศน์ขึ้นมาเพื่อเป็นตัวอย่างแทน พงศ์พิพัฒน์ หมุ่ศิริโรจน์ (2531) ได้แบ่งรูปแบบไว้ดังนี้ รูปแบบรายการพูดหรือบรรยายคนเดียว รูปแบบรายการสนทนา รูปแบบรายการอภิปราย รูปแบบการบรรยายรูปแบบการสัมภาษณ์ รูปแบบรายการเกมหรือตอบปัญหา รูปแบบรายการสารคดี รูปแบบรายการละคร รูปแบบรายการสาระละคร รูปแบบรายการสาธิตทดลอง รูปแบบรายการดนตรี รูปแบบรายการนิเทศสาร รูปแบบรายการถ่ายทอดสด รูปแบบรายการข่าว รูปแบบรายการสถานการณ์จำลอง รูปแบบรายการสอนแบบจุลภาค รูปแบบรายการสอนตรง รูปแบบรายการบทความ และรูปแบบรายการโต้ว่าที่

โดยมีวิธีการนำเสนอภาพเพื่อให้ผู้ชมเกิดบทบาท 3 ลักษณะคือ

1. การนำเสนอภาพในรูปแบบการได้เห็นลักษณะของภาพที่ปรากฏ เป็นการแจ้งหรือบอกให้ทราบว่าจะเกิดอะไร ที่ไหน เมื่อใด และใครเป็นผู้กระทำอยู่เท่านั้น เพื่อบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. การนำเสนอภาพ ในรูปแบบดึงดูดผู้ชมเข้ามาพัวพันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นวิธีที่ดึงดูดผู้ชมเข้าร่วมในเหตุการณ์ของภาพในช่วงนั้น จะมีความรู้สึกเหมือนกับว่าตัวผู้ชมได้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย และกำลังเผชิญชะตากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นในการคาดหวังร่วมกับผู้แสดง
3. การนำเสนอภาพในรูปแบบการรับรู้อย่างใกล้ชิดเป็นการกำหนดวิธีการถ่ายภาพที่อยู่ในลักษณะก้ำกึ่งระหว่างการนำเสนอรูปแบบแทนการได้เห็น กับการดึงดูดผู้ชมเข้ามาพัวพันกับเหตุการณ์ ทำให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกเหมือนกับได้อยู่ใกล้เหตุการณ์ (สุทัศน์ บุรีภักดี, 2528: 264-270) วิจารณ์ ภักดี

รัตน์ (2525: 74-75) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องมีประเภทของการเรียนรู้รวมอยู่อย่างน้อย 3 ประเภท คือ

1. ความรู้ หมายถึงความรู้ในรายละเอียดข้อเท็จจริง ความรู้ในกระบวนการ หลักการในด้านนี้ วิตทัศน์ทำได้ดีเพราะสามารถเสนอภาพนิ่งอันมีรายละเอียดให้พิจารณาได้ เสนอการเคลื่อนไหวเน้นความรู้ในกระบวนการสามารถนำเอาตัวอย่างเข้ามาให้ผู้เรียนได้มองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ สามารถสรุปให้เป็นหลักการ นำความรู้ หรือหลักการต่างๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ทักษะ วิตทัศน์มีทั้งภาพและเสียง สามารถที่จะนำสภาพที่เป็นจริงเข้ามาให้ผู้เรียนเห็นได้ และสามารถกระตุ้นอารมณ์ได้ดี อารมณ์ร่วมเป็นจุดสำคัญในการก่อให้เกิดทัศนคติความซาบซึ้งและค่านิยม นับว่าเป็นแรงที่ทำให้เกิดพฤติกรรมของมนุษย์

3. ทักษะ วิตทัศน์สอนทักษะได้ดี เพราะสามารถเสนอขั้นตอนต่าง ๆ ให้คนปฏิบัติตามได้ หรือเข้าใจได้ สามารถสาธิตขั้นตอนต่างๆ ให้ผู้ดูเห็นได้ชัดเจน สามารถฉายให้เห็นส่วนที่ต้องการให้เห็น สามารถทำให้การเคลื่อนไหวเร็วหรือช้าลงได้ จากการศึกษาถึงประเภทและรูปแบบรายการของ วิตทัศน์ จะเห็นได้ว่าในการผลิต วิตทัศน์การสอน ผู้ผลิตจะต้องให้ความสำคัญในการเลือกประเภทและรูปแบบการนำเสนอ ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ของบทเรียนและประเภทของการสื่อสาร ทั้งนี้สื่อ วิตทัศน์สามารถแสดงได้ทั้งภาพและเสียงจึงสามารถให้ความรู้ได้ทุกรูปแบบและทำให้เกิดศักยภาพในการเป็นสื่อสาร สามารถจดจำคุณลักษณะของรายการมีทั้งภาพและเสียงย่อมจะทำให้รายการน่าสนใจ และในปัจจุบันเทคโนโลยีในการสื่อสารก้าวหน้าทำให้สามารถจัดองค์ประกอบภาพ ตัวอักษร ให้ปรากฏในจอภาพได้อย่างเหมาะสมทำให้ง่ายต่อการจดจำ วิตทัศน์สามารถบันทึกเหตุการณ์ครอบคลุมเหตุการณ์ หรือพิธีการต่างๆล้วนเป็นสิ่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ของคนได้ทั้งสิ้น

วิตทัศน์ เป็นอุปกรณ์ที่มีคุณค่ายิ่งประเภทหนึ่ง เพราะวิตทัศน์เป็นวัสดุที่สามารถใช้บันทึกได้ทั้งภาพและเสียงไว้พร้อมกันสามารถเลือกดูภาพได้ง่าย บังคับให้เลื่อนเดินหน้าหรือถอยหลังดูภาพซ้ำและหยุดนิ่งได้ตามต้องการ วิตทัศน์จึงได้รับความนิยมมากเนื่องจากความสะดวกในการใช้และยังนำมาฉายซ้ำใหม่ได้อีก

มีทัศนะเกี่ยวกับคุณค่าของวิตทัศน์ไว้อย่างกว้างขวางน่าสนใจดังนี้(กิตานันท์ มลิทอง, 2535:144)

1. สามารถดูภาพและฟังเสียงได้สะดวก โดยไม่ต้องการความมืดเหมือนภาพยนตร์
2. เลือกชมรายการได้ตามต้องการ แต่โทรทัศน์ที่ออกอากาศตามปกติทำไม่ได้
3. ชมเมื่อใดก็ได้ที่ราบที่มีไฟฟ้า ไม่ต้องรอเวลาเหมือนโทรทัศน์
4. บันทึกภาพและเสียงโดยตรงได้จากโทรทัศน์ตามต้องการ
5. บันทึกภาพและเสียงโดยตรงได้จากภาพยนตร์

2.1.4 หลักการพื้นฐานในการผลิตสื่อ

การผลิตสื่อทุกชนิดที่มีจุดมุ่งหมายในการเผยแพร่เช่น เพื่อการเรียนการสอน เพื่อการประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ล้วนมีขอบข่ายกิจกรรมที่กว้างขวาง เกี่ยวข้องกับบุคคลและเงินทุน แต่ไม่ว่าขอบข่ายและขนาดของโครงการผลิตสื่อจะใหญ่หรือเล็ก ผู้ผลิตสื่อต้องคำนึงถึงทรัพยากรทั้งหมดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ และวางแผนการผลิตสื่ออย่างเป็นระบบ (วิภา อุตมฉันทน์, 2544 : 1-5)

การวางแผนการผลิตสื่ออย่างเป็นระบบใช้หลัก 3W 1H เป็นหลักการพื้นฐานของการวางแผน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิต ซึ่งผู้ผลิตสื่อต้องตอบคำถาม 4 ข้อให้ชัดเจน ได้แก่

WHY? – WHO? – WHAT? – HOW?

WHY หมายถึงมีวัตถุประสงค์อะไร ผู้ผลิตสื่อจะต้องมีความชัดเจน มีมูลเหตุที่เป็นจริงและมองเห็นความจำเป็นที่จะทำการผลิต กล่าวในแง่ของการผลิตสื่อคือ “วัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อครั้งนี้คืออะไร” การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีผลต่อแนวทางที่ใช้นำสื่อ นั้น ๆ ผลที่ได้จากการเรียนรู้ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ เข้มงวดในความถูกต้องของข้อมูล ใช้ภาษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ แต่ก็ต้องไม่ลืมหลักจิตวิทยาผู้รับสาร เน้นรูปแบบการนำเสนอที่กระตุ้นความสนใจ สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ และโฆษณา จะให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับการนำเสนอที่มีพลังโน้มน้าวใจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสื่อ

WHO ผลิตเพื่อใคร การวิเคราะห์ผู้รับสารเป็นหลักการสำคัญที่สุดข้อหนึ่งของศาสตร์ว่าด้วยการสื่อสารมวลชน ผู้ผลิตและผู้ส่งสารต้องระบุผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายของตนให้ชัดเจน ยิ่งจำแนกแยกแยะได้รายละเอียดเท่าใด ยิ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตสื่อมากขึ้นเท่านั้น พิจารณาในฐานะผู้รับสื่อ ทุกคนมีลักษณะพิเศษเฉพาะตนเอง ซึ่งถูกกำหนดมาจากพื้นฐานของชีวิตส่วนตัว หน้าที่การงาน ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ลักษณะเฉพาะทำให้คนแต่ละคนมีรสนิยม ความชอบทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมไม่เหมือนกัน ในทางนิเทศศาสตร์ผู้รับสารแต่ละคนเป็นผู้ถอดรหัสสารที่สื่อแนะนำเสนอ หมายความว่า ผู้ผลิตหรือผู้ส่งสารเป็นผู้ใส่รหัสลงไปในการสื่อสารของตน ผ่านเทคนิคการผลิตทุกอย่าง อาทิ การคัดเลือกภาพ การลงเสียง การใส่ดนตรี คำบรรยาย เทคนิคมุกกล้อง สี แสง ฯลฯ ในความพยายามที่จะให้สารของตนสื่อความหมาย ไปถึงผู้รับสารตามที่ผู้ผลิตต้องการ

WHAT หมายถึงเรื่อง หรือเนื้อหาอะไร เนื้อหาสื่อเกี่ยวข้องกับผู้รับสารหรือไม่ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสื่อ หากให้ความสำคัญกับความสนใจผู้รับสารไม่เพียงพอ ก็มีโอกาสดังกล่าวจะล้มเหลว อันเนื่องมาจากอัติวิสัยของผู้ส่งสารกล่าวคือ ผู้ผลิตสื่อใช้ความสนใจ ความชอบ รสนิยมส่วนตัวเป็นเครื่องตัดสิน แทนการพิจารณาปัจจัยอื่นๆ

HOW หมายถึงใช้สื่ออะไร และนำเสนออย่างไร การเลือกรูปแบบนำเสนอที่เหมาะสมกับเนื้อหา บางอย่างเหมาะที่จะใช้รูปแบบรายงานเพื่อนำเสนอข้อมูลได้มาก บางอย่างใช้รูปแบบพูดคุยสบาย ๆ หรืออภิปราย ถ้าต้องการทำให้เป็นวิชาการ บางเรื่องเหมาะที่จะถ่ายทอดเป็นสารคดีเพื่อให้ความรู้ ผูกเรื่องเป็นละครขนาดสั้นในโครงการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2.1.5 ขั้นตอนการผลิตสื่อวิทัศน์

การผลิตสื่อมักเริ่มต้นจากปัญหาและความต้องการจะแก้ปัญหา ปัญหาที่ว่านั้นจะเป็นเรื่องอะไรก็ได้ สังคมมีปัญหามากมายผู้รับผิดชอบแต่ละส่วน และสื่อมวลชนที่มีจิตใจรับผิดชอบต่อสังคมก็ต้องผลิตสื่อ เพื่อบอกเล่า สร้างจิตสำนึก หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้คนในสังคม เป็นที่มาของสื่อมากมาย ปัญหาและความต้องการที่จะแก้ปัญหาก็คือ ความคิด ที่บุคคลหนึ่งนำไปพัฒนาเป็นสื่อเริ่มจากแนวหรือโครงร่างที่ร่างขึ้นก่อนหน้าที่จะเขียนบทสคริปต์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการเขียน เพื่อให้ภาพที่กระจ่างชัดเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่ใช้ในการเดินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ และต้องคำนึงเรื่องการสั้นไหลของเรื่องซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรง และเป็นส่วนที่สัมพันธ์ตรงกับความคิด

ไพโรจน์ ตีรธนากุลและนิพนธ์ ศุภศรี (อ้างในนครินทร์ รอดพุดม, 2550: 14 - 15) ได้ให้แนวทางของการผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการผลิตวีดิทัศน์ได้ดังนี้คือ

ขั้นตอนการผลิตรายการโทรทัศน์มี 13 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ที่ชัดเจน รู้จุดประสงค์ รู้ประเภทผู้ชม รู้วิธีการที่จะสื่อด้วย
2. รวบรวมข้อมูลเอกสารที่จำเป็นตรวจสอบความถูกต้องทั้งคุณภาพและปริมาณ
3. คัดเลือกข้อมูลและเอกสารเฉพาะที่เหมาะสมจะใช้ในการทำรายการเท่านั้น
4. การเขียนบท ขั้นนี้เป็นการเรียบเรียง และจัดเนื้อหารายการ
5. การเตรียมบันทึกเทป จัดตารางแบ่งหน้าที่ประจำแต่ละงาน
6. งานศิลป์ สำหรับหัวเรื่อง แผ่นภาพพลิก ฉาก และอุปกรณ์อื่น ๆ
7. เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการสาธิตทดลอง
8. ตรวจสอบเครื่องมือและการต่อสายทั้งหมด เพื่อป้องกันข้อผิดพลาด
9. นำมาเรียบเรียงตัดต่อ ให้เรื่องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเหมาะสม
10. บันทึกเสียงเกี่ยวกับการบรรยาย ดนตรี และเสียงประกอบอื่น ๆ
11. ตรวจสอบแก้ไขก่อนนำไปใช้เพื่อความสมบูรณ์
12. นำเสนอรายการให้ผู้ชมดู
13. ประเมินเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรายการ

ใน 13 ขั้นตอนที่ได้กล่าวข้างต้น จุดหนึ่งของผู้ผลิตสื่อจะต้องให้ความสำคัญ คือ การกำหนดลักษณะภาพ ซึ่งได้แก่ระยะภาพ มุมกล้อง ทิศทางการเคลื่อนกล้อง เพื่อให้การผลิตวีดิทัศน์สามารถทำได้สมบูรณ์ตามแผนการผลิตที่วางไว้ โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภาพ เนื่องจากระยะภาพเป็นการกำหนดใกล้และไกลของภาพ ในการเปลี่ยนภาพที่มีเรื่องราวต่อเนื่องกันนั้นไม่ควรกำหนดภาพให้มีระยะแตกต่างกันมาก ควรค่อย ๆ เปลี่ยนจากภาพระยะไกล มาเป็นภาพระยะกลาง แล้วจึงถ่ายภาพใกล้ หรือในทางกลับกันให้ถ่ายภาพในระยะใกล้ มาเป็นภาพระยะไกลแล้วจึงถ่ายภาพระยะไกลให้เห็นภาพรวมทั้งหมด เพื่อให้ผู้ดูรับรู้เรื่องราวเข้าใจที่มา ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดความสับสนในการเตรียมบันทึกเทป

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อ เรื่องการพัฒนาสื่อวีดิทัศน์และแผนที่การท่องเที่ยวในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร (สมศักดิ์ คล้ายสังข์ : 2551) การวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว เพื่อสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวและเพื่อพัฒนาสื่อแนะนำสถานที่ แผนที่เส้นทางและรูปแบบในการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสุ่มแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น (Non - Probability Technique) ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling Technique) จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์กรุงเทพมหานครจำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งใช้กับการสำรวจข้อมูลในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณและใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ที่ได้จากการเดินทางไปสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อการถ่ายทำสื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบ DVD

ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทำมากที่สุดในวันหยุดเมื่อมีเวลาว่าง คือ การดูโทรทัศน์ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เวลาว่างในวันหยุดไปท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ มีจำนวนน้อยมาก ซึ่งประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างชอบไปมากที่สุดในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร คือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติมากที่สุด

2. กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยว ตามสถานที่ต่าง ๆ ในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ที่ผู้วิจัยได้สำรวจรายชื่อมา 18 แห่ง ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างเคยไปท่องเที่ยวมากที่สุดคือ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ส่วนสถานที่ท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างเคยไปน้อยที่สุดคือ พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้

3. ในด้านการรับข้อมูลด้านการท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างมีวิธีการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวด้วยการรับรู้ข้อมูลจากโทรทัศน์มากที่สุดและยังเห็นว่าสื่อโทรทัศน์สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วยและรับรู้ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตในอันดับรองลงมา

4. ในด้านความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกจากแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร สิ่งอำนวยความสะดวกที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการ จากสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุดคือคือ การบริการห้องน้ำและการมีพื้นที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยวเพียงพอ

ผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อ การพัฒนาสื่อการท่องเที่ยวตามลำน้ำย่านฝั่งธนบุรี นายสมศักดิ์ คล้ายสังข์ : 2550 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อสำรวจความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี เพื่อศึกษาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ตามลำน้ำย่านฝั่งธนบุรี เพื่อพัฒนาสื่อและแผนที่แนะนำการท่องเที่ยวของพื้นที่ตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี และเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสินค้าและบริการของชุมชนที่มีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้จากการสุ่มแบบไม่ทราบความน่าจะเป็น (Non-Probability Technique) ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling Technique) จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่ตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี จำนวน 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งใช้กับการสำรวจข้อมูลในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณและใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data)จากการเดินทางไปสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อการถ่ายทำสื่อวีดิทัศน์ในรูปแบบ DVD รวมถึงการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) จากเป้าหมาย การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1. กิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างทำมากที่สุดในวันหยุดเมื่อมีเวลาว่าง คือ การดูโทรทัศน์ เล่นอินเทอร์เน็ตและการอ่านหนังสือหรือนิตยสารตามลำดับส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เวลาว่างในวันหยุดไปท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งประเภทของสถานที่ท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างชอบไปมากที่สุดคือ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

2. กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ในการท่องเที่ยว ตามสถานที่ต่างๆ ตามลำน้ำย่านฝั่งธนบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจรายชื่อมาเป็นจำนวน 27 แห่ง ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวที่กลุ่มตัวอย่างเคยไปมากที่สุดคือ สะพานกรุงธน

3. กลุ่มตัวอย่างมีวิธีการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว ด้วยวิธีการฟังและรับรู้ข้อมูลจากการบอกเล่าของคนรู้จักมากที่สุดและยังรับรู้การรับข้อมูลด้านการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรีผ่านสื่อโทรทัศน์มากที่สุดและยังเห็นว่าสื่อโทรทัศน์สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดด้วย

4. สิ่งอำนวยความสะดวกที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการ จากสถานที่ท่องเที่ยวมากที่สุดคือ ความสะอาดของสถานที่ การมีป้ายแนะนำสถานที่และบริการห้องสุขาอย่างเพียงพอ

5. แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรีมีมากมาย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ศาสนสถานและโบราณสถาน แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งขายสินค้าอุปโภคบริโภคและสามารถสรุปเส้นทาง การท่องเที่ยวของพื้นที่ตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรีทั้งทางรถยนต์และทางเรือโดยแบ่งออกเป็น 6 เส้นทาง

6. ผล การสำรวจ แหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของพื้นที่ตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี และนำเสนอในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ประเภทDVD โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ รายการสารคดีการท่องเที่ยว การพัฒนาสื่อการท่องเที่ยวตามลำน้ำ ย่านฝั่งธนบุรี รายการสารคดีแนะนำการท่องเที่ยวทางน้ำ เดินทางโดยเรือเส้นทางคลองบางกอกน้อย คลองชักพระ – คลองด่าน – คลองบางกอกใหญ่และวีดิทัศน์ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) นางสุภา เลี้ยงสอน ผู้ประดิษฐ์หัวโขนและเครื่องประดับละคร

7. ผลการวิเคราะห์สภาพปัญหาในการประกอบอาชีพของ นางสุภา เลี้ยงสอน คือ มีรายได้จากอาชีพประดิษฐ์หัตถกรรมเครื่องประดับโขนและละครเพียงพอในการเลี้ยงดูครอบครัวซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดตลาดหรือแหล่งจัดส่งสินค้าเพื่อจำหน่ายและการไม่มีรายได้จากการสอนวิธีการผลิตหัวโขนและเครื่องประดับละครให้กับผู้ที่สนใจ โดยสิ่งที่จะต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคือการสนับสนุนด้านการตลาดหรือแหล่งจัดส่งสินค้าเพื่อจำหน่าย การปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้มีความปลอดภัยและเอื้ออำนวยต่อการผลิตและจำหน่ายผลผลิต การเพิ่มรายได้จากค่าตอบแทนการเป็นวิทยากรบรรยายและแนะนำการผลิต หัวโขนและเครื่องประดับละคร ให้กับสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่สนใจ

8. ผลการสำรวจแหล่งทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ในพื้นที่รอบเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานครฯ ได้นำเสนอในรูปแบบสื่อวีดิทัศน์ประเภท DVD รายการสารคดีแนะนำการท่องเที่ยวความยาว 30 นาที

จากตลาดเก่าศาลายาและคลองมหาสวัสดิ์ สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ในอำเภอศาลายา การดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน สิ่งคู่บ้านคู่เมือง ความเชื่อและความศรัทธาของประชาชนที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมา ผสมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการบันทึกภาพและกระบวนการความรู้ด้านการผลิตสื่อวีดิทัศน์ นำมาผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อนำมาผลิตเป็นสื่อวีดิทัศน์ที่ประกอบไปด้วยเรื่องราวประวัติศาสตร์ ที่สามารถสร้างความรัก ความหวงแหน ในชุมชนตลาดเก่าศาลายาให้เกิดขึ้น ประชาชนในชุมชนปฏิเสธการละทิ้งถิ่นฐาน ประกอบอาชีพใน

ชุมชนและท้องถิ่นของตน ร่วมแรงร่วมใจพัฒนาตลาดเก่าศาลายา ให้เป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3 สมมุติฐานงานวิจัย

1. เพื่อพิสูจน์ว่าสื่อวีดิทัศน์สามารถปลุกจิตสำนึกรักบ้านเกิดให้กับชุมชนตลาดศาลายาได้
2. เพื่อวิเคราะห์ว่าแนวคิดปลุกจิตสำนึกรักบ้านเกิดสามารถปลุกกระแสการท่องเที่ยวได้